

DEN SIKIIFI MALIKI A INI BUSINENGE(E)
TONGO:

ALUKU - NDYUKA – PAMAKA

Den sikiifi maliki di wi e wooko anga den

Kiin siten wowtu sikiifi maliki:

<A, E, I, O, U>

<ay, ey, oy, uy, aw, ow, ew, aaw, eew, oow>

<an, in, en, on, un, aan, iin, een, oon, uun>

<aa, ee, ii, oo, uu>

Tapu siten wowtu sikiifi maliki:

<B, D, F, G, H, K, M, N, P, S, T, V, W, Y, Z>

<ny, nd, ng, nz, mb>

<ty, dy, kw, gw, dw, bw, tw, sw, gb, kp>

Fa wi e kay sani a ini nenge(e)

Sikiifi maliki: 'lettre, graphème'

Wowtu – 'son' >

tu sowtu wowtu de: **kiin siten** 'voyelle'

tapu siten 'consonne'

Mofu et wowtu: 'mot'

Ba: 'syllabe'

Fasi fu taki: 'ton'

(Kowonu) Kiin siten wowtu (voyelles orales)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
A a	[a]	akisi
E e	[e]	ede
I i	[ɪ]	ipi
O o	[ɔ]	olo
U u	[ʊ]	uku

Dobuu kiin siten wowtu (doubles voyelles orales)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
aa	[aa]	kaala
ee	[ee]	beelee
ii	[i]	kiiki
oo	[o]	doo
uu	[u]	buuku

Tu kiin siten wowtu (diphthongues)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
ay	[aj]	bay
ey	[aj]	dey
oy	[oj]	boy
uy	[uj]	buy
aw	[aw]	kaw
ew	[ew]	lew
ow	[ow]	gow
aaw	[aaw]	baaw
oow	[oow]	toow
eey	[eej]	beey

Nosu siten wowtu (voyelles nasales)

Sikiifi maliki	wowtu	esempee
an	[ã]	pan
in	[i]	tin
en	[ẽ]	ten
on	[õ]	bon
un	[ũ]	bun

Dobuu nosu siten wowtu (doubles voyelles nasales)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
aan	[aã]	paanga
iin	[ĩĩ]	piin
ewn	[ẽe]	beenki
oon	[õo]	doon
uun	[ũu]	duungu

(Kowonu) Tapu siten wowtu (consonnes)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
p	[p]	patu
b	[b]	bali
d	[d]	data(a)
t	[t]	taki
g	[g]	go
k	[k]	kalu
s	[s, ʃ] ***	siton
z	[z]	ze
f	[f]	fasi
v	[v] ***	avo
h	[h, ʔ] ***	holi
l	[l]	langa
w	[w]	waka
y	[y]	yali

(Kowonu) Tapu siten wowtu

- Tu fasi de fu taki <s>:
 - + [ʃ] : efu a de a wan [i] fesi (a ini Aluku & Pamaka)
 - + [s] : na ala den taa peesi & Ndyuka
- Tu fasi de fu taki <h>:
 - + [ʔ] : 'oli'
 - + [h] : 'holi'
- Tu fasi de fu taki <v>:
 - + [v] : 'avo'
 - + [f] : 'afo'

Nosu tapu siten wowtu (nasales)

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
m	[m]	mofu
n	[n, ŋ]	nosu
ny	[ŋ]	nyanyan
ng/nd	[ng]	ngonini
mb	[mb]	mboma
nz	[nz]	nzaw

Nosu tapu siten wowtu

- i o feni <nd, ng, ny, nz, mb> **soso** na **a begin fu wan ba/mofu**
- Den mofu/ba di abi <nd, ng, nz, mb> á ipi; den na afiikan mofu
- i o feni <m, n> a ini tu peesi:
 - + na **a begin fu ba/mofu**: *mata, nati*
 - + na **tu kiin siten wowtu mindii** (a ini wan ba): *sama, sani*
- na **a kaba fu ba/mofu** soso a siten [ŋ] de.
 - + Wi e sikiifi en anga [n]: san (sang), kanba (kamba)

Tu siten tapu siten wowtu

Sikiifi maliki	wowtu	esempe(e)
ty	[tj]	tyali
dy	[dj]	dyakata
gb	[gb]	gbagba
kp	[kp]	kpolon
kw	[kw]	kwaka
dw	[dw]	dweengi
gw	[gw]	gwe
bw	[bw]	bwasi
tw	[tw]	twualfu
sw	[sw]	swen

Fasi fu Taki (ton)

- Tu sowtu fasi fu taki de: hey (á) & saka (à)
- Fu son mofu, den wowtu na a seefi ma den e taki taa fasi, da den mofu ná e taki a seefi sani

+ Akisi[akísi] vs Akisi[akìsi]

+ Buku[búkù] vs Buku[bùkú]

+ Boo[bòò] vs Boo[bóó]

+ Koo[kóó] vs Koo[kòò]

+ Kaka[kákà] vs Kaka[kàkà]

+ Lulu[lúlú] vs Lulu[lùlú]

+ Na mi bala vs Ná mi baala

+ Aluku : wátà ; bósò vs Ndyuka : wàtáà ; bósóò

Gaan sikiifi maliki / Pikin sikiifi maliki

- Wi e begin wan mofu anga gaan sikiifi maliki:
 - + baka wan tapu maliki
 - + wan sama/peesi/konde nen